Draaiboek
Teamtraining
Jaar 1 - bijeenkomst 5

Versie
november 2014

De Vreedzame School

Ten geleide:

In de afgelopen jaren zijn er meerdere versies van het draaiboek van het eerste invoeringsjaar gemaakt. In samenspraak met het landelijk netwerk van licentiehouders is nagegaan welke onderdelen van de agenda's als effectief en inspirerend worden ervaren bij de invoering.

Dit vernieuwde draaiboek bevat vijf bijeenkomsten voor het eerste invoeringsjaar. We gaan er vanuit dat iedere adviseur met deze draaiboeken als basis in overleg met de stuurgroep een agenda op maat maakt voor de desbetreffende school.
Dit draaiboek is een voorbeeld, en is bedoeld als een houvast, een kapstok, en niet als een recept! Iedere school volgt een eigen ontwikkelingstraject in een eigen tempo. Onderdelen van trainingsbijeenkomsten kunnen opgeschoven worden naar volgende bijeenkomsten of juist naar voren gehaald.
In dit draaiboek zitten per bijeenkomst in principe veel onderdelen. De bedoeling is dat je je eigen bijeenkomst kan samenstellen. Er zijn per onderdeel ook geen tijdsaanduidingen gegeven. Bewust, aangezien de ervaring leert dat de invulling van elk onderdeel per school behoorlijk kan verschillen (afhankelijk van de grootte van het team, de cultuur in het team t.a.v. uitwisseling e.d.). Soms komen er belangrijke gesprekken op tijdens de bijeenkomst, waar tijd voor in geruimd moet worden.

In ieder draaiboek zijn in een apart tekstvak onderdelen opgenomen die afhankelijk van de schoolcontext ingezet kunnen worden in een bijeenkomst, 'optioneel' genoemd.

Dit draaiboek blijft een ontwikkelproject. Met oog voor de veranderende context die de samenleving en het onderwijs biedt, willen we blijvend inspelen op nieuwe ontwikkelingen.
Om die reden roepen we alle Vreedzame School-adviseurs op om nieuwe effectief gebleken activiteiten met elkaar te delen om er voor te zorgen dat dit draaiboek up to date blijft en bij blijft dragen aan een zinvol en inspirerend invoeringstraject.

We wensen alle Vreedzame School adviseurs veel succes bij het ontwerpen van op maat gemaakte agenda's voor nieuwe Vreedzame Scholen!

Namens de kerngroep Vreedzame School

Fernanda de Hoop en Leo Pauw.

Draaiboek teambijeenkomst 5 (soms combinatie met bijeenkomst 6)

1. Welkom
De trainer (en stuurgroepleden) verwelkomt de teamleden persoonlijk. Het team zit in een kring.

2. Binnenkomer
De Binnenkomer wordt uitgekozen en uitgevoerd door een of meer leden van de stuurgroep.

OPTIONEEL

Optie 1:
Ga staan bij de persoon van wie je denkt dat je daar het meest van verschilt. Wissel uit. vervolgens: Ga staan bij iemand van wie je denkt dat je daar de meeste overeenkomsten mee hebt. Wissel uit. Klopt het wat je dacht?

Optie 2:
Stel de vraag aan de groep: “Omschrijf in een paar steekwoorden wat je hoopt dat je leerlingen van nu over 10 jaar zullen zijn.” Laat hen die steekwoorden voor zichzelf opschrijven.
Schrijf de steekwoorden op het bord.
Als iedereen voldoende gezegd heeft bekijk je de lijst en concludeer je: "Dit is wat we willen en de grote vraag is: wat doen we nu om eraan bij te dragen dat dit beeld werkelijkheid wordt? Uiteraard doen jullie elke dag heel veel om hier aan te werken, maar de vraag is hoe structureel zit dat in jullie curriculum opgeslagen? Op welke wijze werkt de school systematisch toe naar deze doelen?"
Concludeer dat De Vreedzame School in ieder geval daar toe bijdraagt, maar dat het goed is om verder door te denken over het aanbod van de school op dit terrein.
(Laat de steekwoorden uittypen, en bewaar de lijst, en stuur de school de lijst op. Kan later nog wel eens gebruikt worden; zeker bij het uitbouwen van De Vreedzame School).

3. Agenda nalopen

4. Ervaringen met de lessen van blok 4
Het hangt van de school af hoe groot de behoefte is om elke keer even over de lessen te praten. In hoeverre is dit al in een bouwoverleg gebeurd? Zorg dat de uitwisseling van ervaringen ook bouwdoorbrekend plaatsvindt.

5. Afspraken na blok 4
- Na elk lesblok proberen we met het team te komen tot een afspraak over leerkrachtgedrag. Hiervoor gebruiken we het **werkblad ‘Afspraken na blok 4’** (zie Materiaal). In viertallen werkblad doornemen en bespreken welke afspraken voor iedereen gelden.
- In een plenaire nabespreking vaststellen welke afspraken teamafspraken kunnen worden.
- Stuurgroepleden noteren en bewaken.

6. Terugkomen op participatie van leerlingen en gemeenschapstaken
Onder leiding van een lid van de stuurgroep. Teamleden (eventueel per bouw) vertellen hoe de plannen zijn uitgevoerd en wat het tot nu toe heeft opgeleverd.

7. Blok 5 – Mediatie - inleiding

- Leid kort in. Blok 5 voor de midden- en bovenbouw behandelt (in het invoeringsjaar) mediatie. Alle leerlingen van groep 3 tot en met groep 8 leren wat mediatie is. Kinderen leren dat iedereen een helpende rol kan spelen bij een conflict tussen twee anderen. Alle kinderen weten hoe een mediatie verloopt. Dit is nodig als we kinderen gaan opleiden als mediator. Het is dus heel zinvol om zelf als leerkrachten ook goed te weten wat mediatie is, en het enigszins 'in de vingers te hebben'.
- Verwijs naar de **Informatiekaart**:omgaan met conflicten in een Vreedzame School (driehoek); zie Materiaal.
- Opfrissen **Stappenplan** Mediatie (zie Materiaal).
- Vertoon een **fragment** van mediatie (bijvoorbeeld de instructiefilm leerlingmediatie op het Download Center).
- Uitdelen van de **lesoverzichten van blok 5.** Wijs het team dus op de bijlagelessen vanaf groep 5 (!).
- Vertel iets over de **procedure rond de training voor leerlingmediatoren** (wanneer (meestal in tweede invoeringsjaar)/selectie/ training/ouders informeren/wie gaat de training geven/ wie de begeleiding na de training?).

Praktisch oefenen met mediatie

Het kan zijn dat er in bijeenkomst 3 al een eerste oefening heeft plaatsgevonden. Dan kan er nu opnieuw geoefend worden. Mogelijke casussen:

- In groepjes (viertallen) oefenen met mediatie a.h.v. een casus: De geleende CD of Voetbal of Roddel (zie Materiaal).
- een rollenspel in drie- of viertallen aan de hand van een casus (De Antiekzaak) op het niveau van volwassenen.
- een casus spelen met twee mensen voor de groep, terwijl de groep de mediator is (De bouwcoördinator).
- een casus van een van de teamleden die hij of zij heeft meegemaakt in de eigen groep.

Oefening: De geleende CD

- Instructie doorlezen (zie Materiaal).
- Het rollenspel wordt in viertallen gespeeld: een leerkracht, 2 leerlingen en een observator.
  Er kan ook voor gekozen worden om twee teamleden als mediator op te laten treden. Zo kunnen ze elkaar aanvullen/ondersteunen.
- Casus: Leerkracht bemiddelt tussen twee leerlingen die ruzie hebben.
- Groepen vormen: 1,2,3,4, 1,2,3,4, 1,2,3,4, 1,2,3,4
- De nummers 1 krijgen de papieren mee:
  - leerkrachtinstructie en Stappenplan voor leerkracht
  - rol voor leerling 1
  - rol voor leerling 2
  - Stappenplan voor observator.
- Eerst rollen verdelen. Dan instructies uitdelen. Instructies lezen. Elkaars rol niet lezen.
- Drie spelen, vierde observeert. Of twee mediatoren die om de beurt een vraag stellen. Observator houdt de tijd in de gaten. Na het spelen nabespreken en dan rollen wisselen en nog een keer spelen.
- Nagesprek: Vraag de deelnemers naar hun ervaringen. Die van de leerkrachten staan centraal. Is het moeilijk om niet meteen met oplossingen te komen? Voelden de leerlingen zich serieus genomen? Wat hebben de observatoren gezien?

Oefening: De Antiekzaak

- Een alternatief is een rollenspel op het niveau van volwassenen over een waar gebeurde casus 'De Antiekzaak' (zie de bijlage voor de rolomschrijving).
- Verdeel de groep in drie- of viertallen en laat de mediatie spelen.
- Nagesprek weer richten op wat er moeilijk was, en in welke valkuil je niet moet vallen:
  - niet zelf oplossingen aandragen
  - hou je vooral aan de procedure
  - zorg dat je de regie houdt
  - laat partijen zich aan de regels houden.

Oefening: De bouwcoördinator

Een andere manier om mediatie te oefenen is om een casus voor de groep te laten 'spelen'. Twee mensen (kan de cursusleiding zijn, maar kunnen ook twee leerkrachten zijn) hebben een conflict (zie bijlage De Bouwcoördinator of een eigen casus), en willen een mediatie. De groep is mediator en iedereen mag een vraag stellen aan de twee ruziënde partijen. Op het bord staan alleen de vier fasen van een mediatie (introductie, luisteren, zoeken naar oplossingen, vinden van een oplossing). De cursusleiding regisseert, en bevraagt de twee partijen op het effect van de vragen. Zo oefent iedereen de juiste interventies. Na zo'n 20 min. in ieder geval stopzetten en napraten.

Een andere optie is om te oefenen met het hele team, ieder teamlid doet een stap, zodat iedereen actief blijft en een rol speelt bij het oplossen van het conflict.

8. Blok 6 - Inleiding op blok 6 (als de school daar al aan toe is; anders doorschuiven)

- Hou eerst een korte inleiding over de kern van dit blok. Put hiervoor bijvoorbeeld uit onderstaande tekst:

Belangrijke pijler van het programma: kinderen leren open te staan voor verschillen. Ontwikkeling van democratie gaat hand in hand gaat met het accepteren van diversiteit en gelijkwaardigheid (religieus, cultuur, enz.: emancipatie van de katholieken, stemrecht voor vrouwen tot het 'homohuwelijk' aan toe). Er is niet één bevolkingsgroep/cultuur die domineert over de anderen. Essentieel kenmerk van democratie is het uitgaan van diversiteit. Democratie moet de minderheid beschermen tegen de dominantie van de meerderheid.
Het doel van de activiteiten in blok 6 is niet zozeer gericht op kennis en vaardigheden, maar vooral op ***attitudevorming****. We stimuleren een open houding ten aanzien van verschillen, en bestrijden het ontstaan van vooroordelen of stereotypen bij kinderen. Kinderen worden niet geboren met vooroordelen. Wel gaan ze op jonge leeftijd (2 à 3 jaar) verschillen zien tussen mensen, met name verschillen in uiterlijke kenmerken. Van belang is hoe kinderen daarop leren reageren onder invloed van hun omgeving.*
In het algemeen ontstaat uit wetenschappelijk onderzoek het beeld dat kinderen vanaf de leeftijd van twee à vier jaar vooroordelen ontwikkelen, en dat die vooroordelen zich in de loop van de tijd verder kunnen ontwikkelen tot racistische attitudes. Vandaar het pleidooi van veel pedagogen en psychologen om al op jonge leeftijd te werken aan het voorkomen of bestrijden van vooroordelen. De veronderstelling is dat positieve aandacht voor verschillen op jonge leeftijd ertoe leidt dat deze kinderen later verschillen als meer vanzelfsprekend zullen gaan ervaren in plaats van eng of vreemd.
Een van de eerste theorieën over het voorkomen en bestrijden van vooroordelen was de contacthypothese. Het is een bekend verschijnsel dat mensen geneigd zijn om positieve kenmerken toe te schrijven aan de eigen groep waartoe zij behoren, en negatieve kenmerken aan andere groepen. Bovendien zijn mensen geneigd om bepaalde kenmerken van zowel de eigen groep als de andere groep te overdrijven, en genuanceerder te oordelen over de eigen groep terwijl men over de andere groep veel generaliserender oordeelt. De contacthypothese stelt, eenvoudig gezegd, dat indien kinderen van jongs af aan in contact komen met verschillende etnische groepen, ze dan minder angsten en vooroordelen zullen ontwikkelen tegenover deze groepen, en op die manier zou racistisch gedrag op latere leeftijd voorkomen worden. Onderzoek heeft echter laten zien dat er enkele voorwaarden zijn verbonden aan dat contact tussen de verschillende groepen, wil er sprake zijn van een positief effect op het ontstaan van vooroordelen:

1. *Een gelijke status tussen de verschillende groepen. Dat is vaak ingewikkeld omdat de status veelal bepaald wordt door de bredere sociale omgeving. Een voorbeeld hiervan: in een Zweeds centrum voor buitenschoolse opvang speelden meisjes nauwelijks tafeltennis, ondanks het feit dat ze dat graag deden. Ze zeiden van zichzelf dat ze het niet goed konden, oefenden daardoor minder, en haalden dus ook niet het niveau van de jongens. Na ingrijpen van de leiding, waarbij speciale 'meisjesuren' ingesteld werden, speelden de meisjes veel meer (onder elkaar), waardoor het niveau omhoog ging, en ze na verloop van tijd weer samen met de jongens konden spelen.*
2. *Het hebben van een gemeenschappelijke doel. Samenwerking stimuleert het overwinnen van vooroordelen. Als er een sterk gemeenschappelijk doel is, dan let men niet meer zo op wie allochtoon is, of een jongen is, enzovoort.*
3. *Het voortdurend weerleggen van stereotypen. Volwassenen moeten systematisch reageren als ze met stereotypen worden geconfronteerd. Opmerkingen als 'Esma is een beetje dom, want ze spreekt raar Nederlands' mogen niet onopgemerkt blijven.*
4. *Er dient voldoende intimiteit te zijn in de groep. Het contact moet voldoende intensief zijn, gevoelens moeten kunnen worden uitgewisseld, groepsgrenzen moeten doorbroken kunnen worden.*
5. *Volwassenen staan model voor de norm die wordt uitgedragen. Er zal een soort van 'mission statement' moeten zijn in de organisatie, waaruit ondubbelzinnig blijkt waar men voor staat.*

*De conclusie van recent onderzoek naar de contacthypothese is dat we niet zomaar vooroordelen afleren door kinderen de gelegenheid te bieden verschillen te ervaren, maar vooral door **de manier waarop we als opvoeder omgaan** met de reacties van de kinderen op die confrontatie. Dat betekent dus dat we ons allemaal als opvoeder **bewust moeten zijn van diversiteit**!*

- Voeg eventueel ook informatie toe over 'bonding' en 'bridging' (zie boek Micha de Winter: Verbeter de wereld begin bij de opvoeding): niet alleen binnen je eigen gemeenschap werken aan sociale verbinding, maar ook de brug oversteken, ook verbinding zoeken met andere gemeenschappen in de samenleving. Zo belangrijk in een pluriforme democratie.

Blok 6 - ervaren

Er zijn veel verschillende mogelijkheden om de inhoud van blok 6 betekenisvol te maken voor de teamleden. U kunt het **filmfragment** uit New York Connection (met het panel over discriminatie) laten zien. Vervolgens een werkvorm waarbij iedereen actief reflecteert over het thema. We noemen een aantal opties:

Onze eigen ervaringen met diversiteit

- Vertel dan dat we een oefening gaan doen waarin de eigen ervaringen met stereotypering, vooroordelen en discriminatie centraal staan. U kunt hierbij gebruik maken van de Werkopdracht Diversiteit (Materiaal).
- Laat eerst het werkblad met daarop een stukje uit het NRC uit 2002 zien: Tram.
- Deel de Werkopdracht Diversiteit 1 uit. Laat ze in viertallen aan die opdracht werken. Diversiteit wordt gauw in verband gebracht met kleur of etniciteit. Maar het gaat natuurlijk om veel meer dan dat: verschillen in sociaal-economische achtergrond, culturele achtergrond, grote stad/platteland, noorden/zuiden, religie, levensbeschouwing, leeftijd, sekse, homo- of heteroseksualiteit en lichamelijke dan wel geestelijke handicaps.
- Deel de Werkopdracht Diversiteit 2 uit. In onze samenleving is er vaak onvoldoende sprake van gelijkwaardigheid (de ene groep stelt zich boven de andere groep), of juist sprake van stereotypie (doordat je lid bent van een bepaalde groep word je automatisch bepaalde kenmerken toegedicht; men ziet je niet meer zoals je bent; je wordt niet als individu gezien). Hebben wij die ervaringen wel eens gehad? Zet ze dan in tweetallen aan het werk met de Werkopdracht.
- Bespreek enkele ervaringen plenair. Met beleid: er kunnen heftige ervaringen bij zitten! Zorg dat duidelijk wordt dat diversiteit breed kan worden opgevat (meest voorkomend misschien man-vrouw-issues).
- Vraag ook naar mogelijke ervaringen in de eigen klas (met leerlingen of ouders). Met name reflectie op eigen rol van de leerkracht. Stel vragen als:

- Wie kan zich situaties voor de geest halen dat je jezelf niet of minder tolerant vindt/vond?
- Wat doe je als je kinderen stereotypen hoort uiten, of vooroordelen, of discriminerende opmerkingen?
- Kunnen jullie voorbeelden noemen van dergelijke situaties?
- Hoe reageerde je toen?

Hoe tolerant zijn we zelf?

- Doel van de werkvorm is om het onderwerp wat 'om te woelen' en het bewustzijn omtrent diversiteit te vergroten (indien nodig).
- Doe een stellingenspel: De eigenaar van een winkel heeft op zijn winkeldeur een bordje hangen met daarop de tekst: "Wij laten één asielzoeker per keer binnen". Wat vind je daarvan?
  A. Ik kan dat wel begrijpen. Blijkbaar heeft de winkelier ervaringen met asielzoekers die stelen.
  B. Het is niet eerlijk om asielzoekers te discrimineren.
  C. Maakt mij niet uit; in sommige supermarkten mogen ook geen groepjes jongeren naar binnen.
  Als je A vindt, ga dan in die hoek staan, B. in die hoek enz. Laat ieder een positie in het lokaal innemen. Vraag enkele cursisten waarom ze daar zijn gaan staan. Probeer sociaal-wenselijk gedrag te ontmoedigen.
- We doen het nog een keer. Soufian (van Marokkaanse afkomst) heeft een klacht ingediend bij het Anti Discriminatie Bureau omdat hij in het warenhuis altijd in de gaten wordt gehouden door beveiligingsmensen.
  A. Het is niet leuk voor hem, maar ik kan dat geen discriminatie noemen.
  B. Jammer voor hem, maar Marokkaanse jongens zijn nu eenmaal geen lieverdjes.
  C. Ik ben het met de klacht van Soufian eens.
  Vraag weer enkele cursisten waarom ze daar zijn gaan staan.
- Sluit af met zoiets als: tolerantie is een raar begrip. Mensen kunnen tolerant zijn tegenover vreemdelingen, maar zeer intolerant tegenover criminelen. Mensen accepteren dat vrouwen geen lid van de SGP mogen zijn, maar storen zich in hoge mate aan hondenbezitters die de poep van hond niet opruimen. Soms is ons humeur bepalend voor hoe tolerant we zijn: als we moe zijn of als het heel warm is zijn we veel minder tolerant. Bovendien is er nog iets ingewikkelds aan tolerantie: als we tolerant zijn tegenover jongens die uw Irakese buurman plagen, tolereert u de intolerantie. Dan is het meer onverschilligheid. Wordt vaak met elkaar verward.

In de bijlage vindt u nog meer alternatieven.

De lessen en activiteiten in blok 6

- Het overzicht van de lessen van blok 6 kan worden uitgedeeld en besproken. Blok 6 is meer een 'project'. In elke groep worden de leerlingen actieve onderzoekers. Ze gaan op zoek naar verschillen en overeenkomsten in hun klas (groep 3), in hun familie (groep 4), in de school (groep 5). In groep 6 kan worden gekozen tussen het Vriendschapsschoolproject of de lessen in de map, die opnieuw inzoomen op de klasgenoten, maar dan op een hoger niveau dan in groep 3. In groep 7 gaat het om levensbeschouwing. (Groep 1-2 en groep 8 is in ontwikkeling: in groep 1-2 het Familiemuseum en in groep 8 wordt de blik op onze samenleving gericht).
- Er zit aan de lessen van blok 6 iets meer voorbereiding vast, aangezien de leerlingen zelf actief op zoek moeten naar informatie. Een deel van die informatie wordt door de leerkracht verzameld en in de klas op een tafel uitgestald (deels werkbladen die in de lesmap zitten, deels worden suggesties voor literatuur gedaan). Daarnaast kunnen leerlingen ook op internet informatie opzoeken, of zelfs buiten de school. Ook gaan leerlingen uit groep 5 op zoek naar personen in de school die van elkaar verschillen; dus is het van belang dat de leerkrachten van de invulling van dit blok in álle groepen op de hoogte zijn. Het is daarom zinvol om bijvoorbeeld per bouw het blok voor te bereiden.

De rol van de leerkracht

We kunnen twee manieren onderscheiden om kinderen op te voeden in het positief omgaan met verschillen. Door gerichte onderwijsactiviteiten (zoals in blok 6 van De Vreedzame School), en door een **dagelijkse praktijk** te creëren waarin positief omgaan met verschillen de normaalste zaak van de wereld is. Een onopzettelijke manier van doen die gebruikelijk is op school: 'zo doen wij dat hier'. Een paar voorbeelden:

- jongens en meisjes zitten altijd om en om in de kring
- groepen zijn altijd met jongens en meisjes
- groepen zijn wisselend zodat je niet altijd met dezelfde kinderen samenwerkt
- er is aandacht voor hoogtijdagen die bij verschillende culturen horen
- er staat een bord bij de ingang met alle verjaardagen, bijzondere gebeurtenissen en hoogtijdagen van culturen die er op school zijn
- in de inrichting van het lokaal (afbeeldingen, posters, poppen, boeken) zijn de verschillende achtergronden van de kinderen of van onze samenleving terug te vinden (cultuur, huidskleur)
- bij probleemgedrag van klasgenoten tolerantie kunnen opbrengen voor afwijkend gedrag.

Verwijs naar de Inleiding op het blok voor meer suggesties voor leerkrachtgedragingen die passen bij de inhoud van dit blok.

9.Evaluatie en vooruitblik op volgend schooljaar

Terugkijken met team, afhankelijk van het moment van de bijeenkomst.
Noem hierbij dat er aan het einde van het jaar nog een 1-meting plaatsvindt. De stuurgroep zorgt er voor dat dit aan het einde van het jaar gebeurt. De stuurgroep bespreekt de bevindingen in het laatste overleg of in het eerste overleg na de zomervakantie.

10.Afsluiter

Laat een stuurgroeplid een afsluiter uitkiezen en doen met de groep. Of:

OPTIONEEL

Een menselijke knoop

De groep staat in een kring. Ieder reikt voorover om een hand te pakken van iemand anders (maar niet die van je buurman rechts of links). Als iedereen een ander vast heeft, probeert de groep uit de knoop te komen, zonder daarbij de handen los te maken. (Als iedereen uit de knoop is, dan kan het zijn dat sommigen met hun gezicht naar buiten staan, en dat er meerdere cirkels zijn ontstaan).
Het kan voorkomen dat een groep echt helemaal vast zit. Dan kun je twee mensen toestaan om even elkaars hand los te laten, om daarna weer vast te pakken.
Nabespreking:

- wie bepaalde hoe de knoop ontward moest worden?
- heb je zelf suggesties gezegd?
- had je ideeën die je niet deelde met de anderen?
- wat was jouw individuele rol in deze activiteiten
- was je een leider, een volger, een bemoediger?
- wat maakte dat het de groep lukte?

Enkele mogelijke alternatieven of suggesties bij bijeenkomst 5

2. Binnenkomer (verschillende opties):

- Positief roddelen: Elk teamlid schrijft zijn/ haar naam op een kaartje, kaartjes schudden en opnieuw uitdelen. Zorg er voor dat niemand zijn eigen naam trekt. Iedereen schrijft een opsteker voor de persoon op het kaartje. vervolgens, mix en ruil, opsteker laten noemen, kaartje laten ruilen en de volgende schrijft een nieuwe opsteker op etc. Bij de afsluiter krijgt iedereen zijn eigen kaart met opstekers. Eventueel laten voorlezen door degene die links van je zit.
- 'Ken je mandarijn': deel mandarijnen uit, geef ieder een, vraag ze hem nadrukkelijk te bestuderen; dan weer op een hoop, en ieder vragen om eigen mandarijn weer te vinden; nagesprek over de analogie met mensen: oppervlakkig (alle Japanners lijken op elkaar) versus goed kijken …
- Voorwerp meenemen: de stuurgroep heeft van te voren iedereen gevraagd iets mee te nemen dat staat voor een persoonlijke kwaliteit. Met een korte toelichting worden alle voorwerpen tentoongesteld op een tafel in de kring en worden de verschillende kwaliteiten zichtbaar van het team.
- Billenbloot spel: kaartspel met allerlei vragen waar je van mening over kunt verschillen (volwassen en kinderversie).

Nog meer mogelijke werkvormen rondom het thema van blok 6

- Individuele opdracht; daarna uitwisselen in tweetallen:
  - Welke verschillen kom je het meest tegen in jouw groep?
  - (groot/klein, dik/dun, etnische achtergrond, milieu,lichamelijke beperkingen)
  - Welke leerling lijkt het meest op jou? Welke het minst?
  - Welke leerling merk je het meest op? Welke niet?
- Stel de vraag: welke leerling valt het meest uit de boot in jouw groep? (voor OOP: welke leerling valt het meest uit de boot op het plein?) Welke drie dingen neem je je voor gerelateerd aan deze leerling aan de start van dit blok?
- Benoem de verschillen tussen thuis en school. Hoe ga je daar als team mee om? De verschillende culturen waar kinderen in leven: thuiscultuur / schoolcultuur.
- Nagaan welke verschillen er zijn binnen het team.
  - Maak een lijst met namen van teamleden, met daarachter twee klommen: *Wat heb ik hetzelfde met …?* En *Waarin verschil ik van …?*
  - Individueel invullen.
  - Bespreken in tweetallen of kleine groepen. Plenair nabespreken: Hoe gaan we daar als team mee om?
- De schaalvraag over omgaan met diversiteit. Per groepje wordt de vraag beantwoord: Op onze school leren wij kinderen goed om te gaan met verschillen. Iedereen beoordeelt deze vraag op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 staat voor: 'Dat doen wij op geen enkele manier', en 10 staat voor: 'Dit doen wij volop'. Neem de volgende stappen:
  - Bepaal het groepsgemiddelde
  - Laat de deelnemers benoemen wat er allemaal al gebeurt waardoor je tot deze score komt, let op dat je de deelnemers houdt bij wat er al wel gebeurt, niet naar de ja-maar en naar wat er niet is. Wees niet te snel tevreden, vraag steeds: 'wat nog meer?'
  - Laat iedere deelnemer benoemen welke eerste concrete kleine stap genomen moet worden richting de 10.
  - Laat deze stappen noteren.
  - Uitwisseling in het team.

Hintsionary

Op een speelse manier termen van DVS laten passeren als terugblik op het jaar.

Nodig aan materiaal:

- Flap-over; plus voldoende flappen of schoolbord
- Stiften
- Kaartjes met opdrachten/woorden
- Zandloper
- Scorebord

Werkvorm:

- Verdelen van de groep in twee groepen.
- Nummer 1 van een groep loopt naar bord en krijgt opdracht van spelleider (zie Kaartes in Materiaal).
- Het woord mag worden getekend of uitgebeeld.
- Er mag niet worden gesproken.
- De anderen, van de groep waar de tekenaar/uitbeelder toe behoort, mogen raden.
- Wanneer er gestart wordt met tekenen of uitbeelden wordt de zandloper om gedraaid
- Wordt het woord geraden binnen de tijd : 1 punt.
- Wordt het woord niet geraden, dan mag de tegenpartij raden.
- Raden zij het woord wel dan krijgen zij 2 punten.
- Als nummer 1 van een groep is geweest komt nummer 1 van de andere partij.
- Daarna nummer 2 van de eerste groep etc.

Materiaal bijeenkomst 5

Afspraken leerkrachtgedrag na Blok 4

Bouw: ……

Leerkracht:	Ja	Opmerkingen/aanvullingen
Gevoelens benoemen • brengt zelf geregeld zijn of haar eigen gevoelens onder woorden • stimuleert leerlingen om hun gevoelens onder woorden te brengen		
Omgaan met gevoelens • geeft leerlingen gelegenheid te ‘passen’ • vermijdt oordelen over gevoelens: ook negatieve gevoelens mogen er zijn • stimuleert leerlingen elkaar te ondersteunen als iemand iets niet durft of bang is • stimuleert empathie bij leerlingen: ‘oog hebben voor elkaar’, ‘in elkaars schoenen gaan staan’		
Boos zijn • maakt een plek waar leerlingen kunnen afkoelen (time-out) • laat boze leerlingen gebruik maken van deze plek voor ze conflicten gaan oplossen		

Afspraken leerkrachtgedrag na Blok 5

Bouw: ……

Leerkracht:	Ja	Opmerkingen/aanvullingen
Gehoord en gezien worden • creëert een veilig en positief groepsklimaat, waarin ieder kind zichzelf kan zijn • geeft alle kinderen het gevoel dat ze gehoord en gezien worden • geeft kinderen een stem • luistert actief naar kinderen • toont waardering en respect voor elke leerling • laat zien dat hij of zij (ook) van de leerling wil leren • herkent (non-verbale) signalen van leerlingen en reageert daar op		
Hoge verwachtingen • daagt kinderen uit tot zelfstandigheid • toont een groot vertrouwen in de competentie van kinderen • toont een hoge verwachting van kinderen (m.n. op het terrein van verantwoordelijkheid) • spreekt kinderen voortdurend actief aan op hun verantwoordelijkheid • houdt zijn of haar handen af en toe op de rug; geeft kinderen gelegenheid tot oefenen en fouten maken • is niet bang om de controle te verliezen • geeft helpen en geholpen worden een duidelijke plek in het klassenmanagement		
Mediatie • stimuleert dat leerlingen elkaar helpen bij eenvoudige conflicten • probeert bij conflicten zoveel mogelijk zelf mediërend op te treden (als er nog geen leerlingmediatoren fungeren op school) • gebruikt daarbij het stappenplan voor mediatie • beslecht het conflict door arbitrage pas als er geen oplossing gevonden wordt • verwijst leerlingen bij conflicten die ze niet zelf kunnen oplossen, zo vaak mogelijk naar leerlingmediatoren • wanneer deze er niet uitkomen neemt de leerkracht het weer over		

Afspraken leerkrachtgedrag na Blok 6

Bouw: ……

Leerkracht:	Ja	Opmerkingen/aanvullingen
Acceptatie van verschillen • geeft leerlingen enige keus in wat ze mogen doen; zorgt dat er elke dag iets te kiezen valt • zegt niet altijd nee als een kind vraagt of hij of zij iets op een andere manier mag doen • niet alle leerlingen hebben dezelfde behoeftes en dezelfde aanpak nodig; sommigen mogen iets wat een ander niet mag • zorgt dat leerlingen met speciale leerbehoeften of opvallend gedrag ook hun plek krijgen in de groep (tolerantie bij de andere leerlingen)		
Diversiteit • zorgt dat de verschillende achtergronden van de leerlingen of van onze samenleving terug te vinden zijn in het lokaal (cultuur, huidskleur) • laat leerlingen over zichzelf vertellen: specifieke hobby maar ook allergie, handicap ... • geeft leerlingen de gelegenheid om een bijdrage aan de klas te leveren die verschillen tussen kinderen benadrukt • waardeert verschillen als hij of zij ze ziet: '*Ik vind het leuk om te zien hoe verschillend jullie er allemaal uitzien*' • maar benadrukt ook de overeenkomsten, met name tussen kinderen die op een bepaalde manier sterk van elkaar verschillen • corrigeert kinderen of collega's als ze gedrag vertonen dat haaks staat op de doelen van dit blok		
Bewust zijn van ... • is zich bewust van de eigen oordelen en vooroordelen (bijvoorbeeld over het milieu of gezin waar een leerling uitkomt; huidskleur in een tekening is niet altijd roze) • is zich bewust van hoe verschillend hij of zij de leerlingen behandelt; onderzoekt zijn of haar eigen voorkeuren en vooroordelen; stelt zichzelf deze vragen: - *welke leerlingen lijken het meest op mij? welke het minst?* - *welke leerlingen merk ik het meeste op? welke het minst?* - *welke leerling raak ik het meest aan? waarom? welke leerling nooit? waarom?* - *welke leerling is het meest anders dan andere?* • onderzoekt bij welke gezinnen hij of zij zich het meest betrokken voelt, en waardoor dat komt. • zorgt voor een gezamenlijk beleid en optreden als schoolteam		

Overzicht blok 5 – We dragen allemaal een steentje bij (peuters - groep 8)

Doel blok:
In het invoeringsjaar leren de leerlingen wat mediatie is, namelijk conflicten oplossen met de hulp van een derde, neutrale partij. Daarna stimuleren de lessen van dit blok dat de leerlingen een actieve bijdrage leveren aan de gemeenschap die de klas is. In groep 8 verwerven de leerlingen kennis over en inzicht in de democratie. Ze leggen de koppeling naar de eigen school.

les	Peuters	Kleuters	groep 3	groep 4
29	Thema 1 We helpen elkaar Kinderen ervaren dat je samen meer kunt bereiken dan in je eentje.	We doen het samen Leerlingen ervaren dat helpen een positief effect kan hebben. De taken worden geëvalueerd en bijgesteld.	Helpen De leerlingen leren wanneer iets helpen is en wanneer bemoeien. Ze stellen naar aanleiding daarvan regels op voor helpen.	Helpen De leerlingen leren met behulp van een parabel het verschil tussen voorzeggen en op weg helpen.
30	Thema 2 We spelen samen Kinderen ervaren dat samen spelen fijn is.	Helpende Handjes De leerlingen worden nog meer medeverantwoordelijk gemaakt voor de gang van zaken in de klas. Er worden (nieuwe) afspraken gemaakt over de 'Helpende Handjes' (klassendienst).	Helpen bij conflicten De leerlingen leren hoe je anderen kunt helpen bij het oplossen van hun conflict. Ze oefenen ermee aan de hand van zelf bedachte conflictjes.	Helpen bij conflicten De leerlingen herhalen het helpschema van de vorige les en passen het toe op een conflictsituatie. Ze oefenen in tweetallen.
31	Thema 3 Ruzie, we lossen het samen op Kinderen ervaren hoe een ruzie samen opgelost kan worden.	We helpen elkaar De leerlingen leren wanneer iets helpen is en wanneer bemoeien. De leerlingen weten waarmee ze elkaar kunnen helpen.	Mediatie 1 De leerlingen leren het verschil kennen tussen een leerkracht als scheidsrechter en een leerkracht als mediator. Ze worden gewezen op de leerlingmediatoren die op school functioneren.	Mediatie 1 De leerlingen leren het verschil kennen tussen een leerkracht als scheidsrechter en een leerkracht als mediator. Ze worden gewezen op de leerlingmediatoren die op school functioneren.
32	Thema 4 Mag ik met jouw pop? Kinderen ervaren dat het leuk kan zijn om met elkaar iets samen te doen en te delen.	We helpen elkaar bij een ruzie Leerlingen leren elkaar te helpen bij het oplossen van een ruzie met behulp van het stappenplan.	Mediatie 2 De leerlingmediatoren van de school presenteren zich en leggen de leerlingen uit hoe een mediatie met leerlingmediatoren werkt. De les wordt gegeven op het moment dat de leerlingmediatoren gaan functioneren.	Mediatie 2 De leerlingmediatoren van de school presenteren zich en leggen de leerlingen uit hoe een mediatie met leerlingmediatoren werkt. De les wordt gegeven op het moment dat de leerlingmediatoren gaan functioneren. Als er geen leerlingmediatoren zijn kan deze les worden gebruikt om groepsmediatoren te werven.

les	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8
29	Zomaar aardig zijn Na een voorbeeld van 'iets doen' voor een goed doel, bedenken leerlingen in tweetallen voorbeelden van aardige, vriendelijke gedragingen van zichzelf.	Verantwoordelijk voor de gemeenschap Door verhalen worden leerlingen bewust gemaakt van het verschil tussen verantwoordelijkheid voor je kleine zusje en verantwoordelijkheid voor de gemeenschap, bijvoorbeeld de klas of de school.	De Participatieladder Leerlingen leren wat participatie is, en wat er van hen verwacht wordt t.a.v. actief meedoen, een bijdrage leveren en initiatief nemen. Ze bedenken ideeën om 'hoger' op de participatieladder te komen: meer in de richting van meebeslissen en eigenaarschap.	De democratie De leerlingen krijgen inzicht in de democratie als staatsvorm. Leerlingen kennen de rol van verkiezingen, Tweede Kamer en regering in een democratie. (Tijdens de invoeringsfase leren de leerlingen wat mediatie is).
30	Een aardig plan Leerlingen bedenken in drietallen zoveel mogelijk ideeën om een bijdrage te leveren aan hun groep.	Een steentje bijdragen Leerlingen leren wat het betekent om je steentje bij te dragen, en bedenken ideeën voor hun eigen bijdrage aan de schoolgemeenschap. De routine *De Kei van de Dag* wordt ingesteld.	Een nieuwe taak: een commissie Ze kiezen samen met de leerkracht welk idee uit de vorige les zal worden uitgevoerd (hoog op de participatieladder). Leerlingen leren aan de hand van het voorbeeld van de feestcommissie wat een commissie is en hoe die werkt.	Regels en wetten De leerlingen verdiepen hun inzicht in de democratie als staatsvorm. En ze zien de analogie tussen schoolregels en wetten. (Tijdens de invoeringsfase oefenen de leerlingen mediatie).
31	Een aardige groep Leerlingen bepalen samen hun bijdrage aan de groep. Ze brainstormen in viertallen over activiteiten die ze kunnen doen. Samen met de groep wordt gestemd en zo een top-5 van voornemens opgesteld.	Onze bijdrage aan de school Leerlingen bepalen samen hun bijdrage aan de school. In kleine groepen wordt een top-5 gemaakt van de ideeën uit de vorige les, en met de hele groep wordt vervolgens een keuze gemaakt voor de 5 ideeën die ook echt uitgevoerd gaan worden.	Een commissie kiezen Leerlingen denken mee over welke commissie er in de klas komt, en gaan daar naar solliciteren.	De Grondwet De leerlingen dat in de Grondwet algemene rechten staan, en dat iedereen zich aan de Grondwet moet houden. Ze krijgen inzicht in de betekenis van de grondrechten. (Tijdens de invoeringsfase oefenen de leerlingen mediatie).
32	Een aardig iemand De leerlingen maken een lijst met eigenschappen van 'een aardig iemand'.	Een krant maken Leerlingen reflecteren op wat ze hebben gedaan in blok 5 door middel van het maken van een krant, die verspreid wordt onder de ouders en het schoolteam.	Wie komt in de commissie? De commissie wordt vastgesteld. De leerlingen besluiten wie er in de commissie komt te zitten.	Een Grondwet voor de school De leerlingen passen hun kennis over de grondwet toe op de school.

(In het eerste invoeringsjaar wordt in groep 5,6 en 7 in les 30, 31 en 32 'mediatie' aangeleerd. Deze lessen zijn in de bijlagen opgenomen).

Instructie leerling 1 (De geleende CD)

- Lees je rol door.
- Of je datgene wat je **denkt** en wat je **voelt** ook vertelt hangt van het verloop van de mediatie af. Hou in je reacties rekening met de interventies van de leerkracht. Voel je je gehoord en gezien, handel daar dan naar.
- Geef degene die leerkracht speelt de kans om wat te leren. Wees dus niet te braaf, maar werk wel mee aan een mediatie. Het gaat er niet om een extreme situatie neer te zetten.

Ruzie !

Jij bent **Amiena**.
Je zit in groep 5.
Je zit naast je vriendin Khadiesja.

Dit is wat je <u>vertelt</u>

Gisteren had Khadiesja een cd van Jennifer Lopez bij zich
"Wat een gave cd," zei ik.
"Je mag 'm wel hebben, hoor," zei Khadiesja toen.
"O leuk," zei ik, "dank je wel."

Maar vandaag hebben wij ruzie gekregen over de cd.
Khadiesja wil hem terughebben.
Ik zei: "nee hoor, eens gegeven blijft gegeven."
Khadiesja zegt dat ze hem niet aan mij gegeven heeft.

Dit is wat je erbij <u>denkt</u>

Ik wil hem niet teruggeven.
Khadiesja heeft heel veel cd's thuis.
En ik heb Khadiesja pas al mijn Pokémons gegeven.
Zij mag ook wel eens wat geven, ze heeft genoeg.
En Jennifer Lopez is mijn idool.

Dit is wat je erbij <u>voelt</u>

Het voelt net alsof ik een dief ben.
Alsof ik sta te liegen.
Ik was juist zo blij met dat kadootje.
Nu ben ik teleurgesteld.

Instructie leerling 2 (De geleende CD)

- Lees je rol door.
- Of je datgene wat je **denkt** en wat je **voelt** ook vertelt hangt van het verloop van de mediatie af. Hou in je reacties rekening met de interventies van de leerkracht. Voel je je gehoord en gezien, handel daar dan naar.
- Geef degene die leerkracht speelt de kans om wat te leren. Wees dus niet te braaf, maar werk wel mee aan een mediatie. Het gaat er niet om een extreme situatie neer te zetten.

Ruzie !

Jij bent **Khadiesja**.
Je zit in groep 5
Je zit naast je vriendin Amiena

Dit is wat je vertelt

Ik haalde gisteren mijn cd van Jennifer Lopez even uit mijn tas.
Amiena zei meteen: "O, Jennifer Lopez, wat gaaf."
"Je mag 'm wel even lenen," zei ik toen.

Maar nu heeft ze 'm ingepikt.
Ze wil mijn cd niet meer teruggeven
En ze zegt dat ik 'm gegeven heb.

Dit is wat je erbij denkt

Ik wil mijn cd terug.
Amiena heeft altijd van die truukjes.
Pas wou ze al haar oude Pokémons weggooien.
Ik wou ze toen wel hebben.
En nu zeurt ze elke dag dat ik wat terug moet geven.

Dit is wat je erbij voelt

Ik ben een beetje bang voor Amiena.
Ze probeert altijd de baas te spelen.
En anders stookt ze meisjes tegen me op.
Ik ben maar liever weer vriendin met haar.

Instructie leerkracht (De geleende cd)

- Twee vrienden / vriendinnen hebben ruzie gekregen.
  Meestal kunnen ze het wel met elkaar vinden maar nu is het mis.
  Je weet niet precies wat er aan de hand is.
  Je probeert het op te lossen door een bemiddelende rol te spelen.

- Ga te werk volgens het stappenplan.

- Probeer het vinden van een oplossing zoveel mogelijk aan de beide partijen over te laten.

- Je kunt kiezen tussen procesgerichte bemiddeling (het gaat vooral om het herstellen van de relatie) en oplossingsgerichte bemiddeling.

Stappenplan Mediatie

(voor observator)

Stap 1: Introductie

- ❑ Vraag de partijen of ze hulp willen bij het oplossen van het probleem
- ❑ Zoek een rustige plek om de mediatie te doen
- ❑ Vraag of ze het eens zijn met de drie regels:

- *Probeer het probleem op te lossen*
- *Niet schelden*
- *Elkaar niet onderbreken*

Stap 2: Luisteren

Vraag om de beurt aan beiden: “Wat is er gebeurd?”. Parafraseer.
Vraag om de beurt aan beiden: “Wat voelde je toen?”. Vat neutraal samen.

Stap 3: Zoeken naar oplossingen

- ❑ Vraag: "Wat wil je eigenlijk, en waarom?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Wat had je anders kunnen doen?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Waarom deed de ander niet wat jij wilde?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Wat kan je nu doen om het probleem op te lossen?" Parafraseer.
- ❑ Vat de belangen samen: "Wat jullie willen is …"

Stap 4: Vinden van oplossingen

- ❑ Help beide partijen een oplossing te vinden waar ze zich goed bij voelen. Vraag bijvoorbeeld: "Kun je oplossingen bedenken die voor beide partijen bevredigend zijn?" "Zijn er nog meer mogelijke oplossingen?"
- ❑ Herhaal de oplossing in zijn geheel en vraag of ze het er allebei mee eens zijn.
- ❑ Feliciteer beide leerlingen met de succesvolle mediatie, geef ieder een hand, en vraag: "Willen jullie elkaar ook een hand geven?"

Stappenplan Mediatie

(voor leerkracht)

Stap 1: Introductie

- ❑ Vraag de partijen of ze hulp willen bij het oplossen van het probleem
- ❑ Zoek een rustige plek om de mediatie te doen
- ❑ Vraag of ze het eens zijn met de drie regels:

- *Probeer het probleem op te lossen*
- *Niet schelden*
- *Elkaar niet onderbreken*

Stap 2: Luisteren

Vraag om de beurt aan beiden: “Wat is er gebeurd?”. Parafraseer.
Vraag om de beurt aan beiden: “Wat voelde je toen?”. Vat neutraal samen.

Stap 3: Zoeken naar oplossingen

- ❑ Vraag: "Wat wil je eigenlijk, en waarom?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Wat had je anders kunnen doen?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Waarom deed de ander niet wat jij wilde?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Wat kan je nu doen om het probleem op te lossen?" Parafraseer.
- ❑ Vat de belangen samen: "Wat jullie willen is …"

Stap 4: Vinden van oplossingen

- ❑ Help beide partijen een oplossing te vinden waar ze zich goed bij voelen. Vraag bijvoorbeeld: "Kun je oplossingen bedenken die voor beide partijen bevredigend zijn?" "Zijn er nog meer mogelijke oplossingen?"
- ❑ Herhaal de oplossing in zijn geheel en vraag of ze het er allebei mee eens zijn.
- ❑ Feliciteer beide leerlingen met de succesvolle mediatie, geef ieder een hand, en vraag: "Willen jullie elkaar ook een hand geven?"

Casus mediatie: de bouwcoördinator

Rol A

Je bent al 15 jaar groepsleerkracht. Je hebt plezier in je werk, het werken met leerlingen vind je leuk en het gaat je ook goed af. Je bent een goede leerkracht, maar er zijn heel veel wijzigingen geweest de laatste jaren. Didactisch heb je behoorlijk veel dingen moeten veranderen, je was het er lang niet altijd mee eens. Er is een fusie geweest en je maakt nu deel uit van een groot team, er moet veel meer geregeld worden en je krijgt steeds meer papieren voor je gevoel. Daar baal je van. Aan vergaderen heb je een hekel, het duurt ook altijd veel te lang. Je hebt het idee dat de school steeds meer een administratief instituut aan het worden is, plezier onderling of met leerlingen lijkt niet van belang. Buiten schooltijd doe je toneel met de leerlingen en deze week is er een uitvoering. Je barst van het werk, er moet altijd van alles op het laatste moment. Nu is de belichtingsjongen die je zou helpen weer ziek, bijvoorbeeld, en de aula is een rommeltje door de Verlengde Schooldag-activiteiten.
Vanmorgen schoot B je aan, je bouwcoördinator waar je groepsoverzichten van de laatste CITO-toetsen bleven. Er is volgende week een bespreking waarvoor je die gegevens moest inleveren. Je hebt ze niet klaar en hebt er ook dit weekend beslist geen tijd voor (en geen zin in). Over een week kan je eraan beginnen. Je hebt een berg achterstallig nakijkwerk. Je hebt hem dan ook hartelijk uitgelachen en gezegd dat hij over een week de eerste is. Toen is hij ongeveer ontploft.

- **Gevoel**: beledigd, niet gewaardeerd
- **Behoefte**: plezier, autonomie

- Laag 1: kwaad omdat B geen rekening met jouw bezigheden houdt, hij vindt vergaderen belangrijker dan kinderen lijkt het wel, jij vindt het onzin, veel te vaak en lang
- Laag 2: vorige week heeft hij je voor schut gezet in een vergadering door je cynisch te vragen of je nu dacht op tijd te zijn met je groepsoverzichten, nou mooi niet dus.
- Laag 3: er wordt niet gewaardeerd dat je je de pleuris werkt buiten schooltijd, dingen doet die anderen absoluut niet willen, en... stank voor dank

Rol B

Je bent bouwcoördinator en je moet deze week de gegevens van de CITO-toetsen hebben voor de leerlingbespreking van volgende week. B heeft niets ingeleverd. Dat komt wel vaker voor en je baalt ervan dat jij steeds de boeman mag spelen.
Je hebt hem vanmorgen om de overzichten gevraagd en hij lachte je vierkant in je gezicht uit en zei dat je over een week de eerste bent. Je weet dat hij met een toneelstuk bezig is, en dat is ook belangrijk maar hij lapt altijd alle afspraken aan zijn laars. Regelmatig ontbreekt hij bij overleg en je hoort daar collega's over mopperen. Hij is een goede leraar en geliefd bij de leerlingen. Maar planning is niet zijn sterke kant. Je komt nu terug op jullie gesprekje van vanmorgen.

- **Gevoel**: gekwetst, niet gezien in jouw probleem
- **Behoefte**: samenwerking, betrokkenheid bij school, respect

- Laag 1: kwaad dat hij weer niet zijn zaakjes klaar heeft
- Laag 2: je maakt je zorgen over je bouw, de vergaderingen worden steeds vervelender o.a. door het dwarse gedrag van A
- Laag 3: je voelt je niet gewaardeerd, niemand wil coördinator zijn, je mag het "vuile werk" opknappen en dan worden ze ook nog kwaad op je A voorop, laat hij het zelf doen.

De antiekzaak - meneer Diederickx

Meneer Diederickx en meneer Ten Have zijn buren in dezelfde straat van een gezellig dorp. Ten Have woont in de straat. Hij is een alleenstaande met een baan die hem veel naar het buitenland brengt. Diederickx woont niet in de straat maar drijft naast Ten Have een antiek- en curiosawinkeltje. Iedere morgen stalt hij een deel van zijn waar uit op de stoep: stoelen, tafels, spiegels, potten en pannen, kapstokken, een badkuip en noem maar op. Deze uitstalling werd gaandeweg steeds uitgebreider. Ten Have ging zich eraan storen dat de spullen ook voor zijn gevel stonden. Weliswaar aan de stoeprand, maar hij is er niet van gecharmeerd. Hij is op Diederickx afgestapt, heeft zijn beklag gedaan en ze hebben afgesproken dat Diederickx de spullen alleen voor zijn eigen gevel neerzet. Dat scheelt hem wel in ruimte want zijn winkeltje is maar smal en hij heeft bovendien weinig vloeroppervlak zodat het dan erg vol staat.
Wanneer Ten Have de luiken gesloten heeft omdat hij voor langere tijd afwezig is neemt Diederickx de kans waar en gebruikt de stoep voor zijn buurmans huis wel. Dit is Ten Have echter ter ore gekomen en hij heeft Diederickx gevraagd om ook in zijn afwezigheid de spullen niet voor zijn huis neer te zetten. Diederickx vindt dit onzin en weigert het. Er is nu een gespannen sfeer ontstaan.

Beide vinden dit een heel onaangename situatie en hebben jou, als straatbewoner gevraagd om in hun conflict te bemiddelen.

Diederickx hecht aan een goede band met zijn buren. Hij vindt wel: de straat waar Ten Have ook woont is in wezen een winkelstraatje in opkomst waar veel winkelend publiek rondloopt. Dat moet Ten Have zich wel realiseren.
Ten Have heeft een 18^{e} eeuws pand met een hekje voor de ramen zodat het al uitgesloten is dat er dingen pal voor zijn raam staan. Diederickx begrijpt niet echt waarom Ten Have het erger vindt op zijn spullen uit te kijken dan op een geparkeerde auto. Ten Have let er scherp op dat de demarcatielijn niet wordt overschreden als hij er is en laat zelfs vrienden rapporteren wat er in zijn afwezigheid gebeurt.
De goede verstandhouding is Diederickx zeker wat waard, maar om de stoep nou ook vrij te houden als Ten Have er niet is … dat gaat wel erg ver..

De antiekzaak - meneer Ten Have

Meneer Diederickx en meneer Ten Have zijn buren in dezelfde straat van een gezellig dorp. Ten Have woont in de straat. Hij is een alleenstaande met een baan die hem veel naar het buitenland brengt. Diederickx woont niet in de straat maar drijft naast Ten Have een antiek- en curiosawinkeltje. Iedere morgen stalt hij een deel van zijn waar uit op de stoep: stoelen, tafels, spiegels, potten en pannen, kapstokken, een badkuip en noem maar op. Deze uitstalling werd gaandeweg steeds uitgebreider. Ten Have ging zich eraan storen dat de spullen ook voor zijn gevel stonden. Weliswaar aan de stoeprand, maar hij is er niet van gecharmeerd. Hij is op Diederickx afgestapt, heeft zijn beklag gedaan en ze hebben afgesproken dat Diederickx de spullen alleen voor zijn eigen gevel neerzet. Dat scheelt hem wel in ruimte want zijn winkeltje is maar smal en hij heeft bovendien weinig vloeroppervlak zodat het dan erg vol staat.
Wanneer Ten Have de luiken gesloten heeft omdat hij voor langere tijd afwezig is neemt Diederickx de kans waar en gebruikt de stoep voor zijn buurmans huis wel. Dit is Ten Have echter ter ore gekomen en hij heeft Diederickx gevraagd om ook in zijn afwezigheid de spullen niet voor zijn huis neer te zetten. Diederickx vindt dit onzin en weigert het. Er is nu een gespannen sfeer ontstaan.

Beide vinden dit een heel onaangename situatie en hebben jou, als straatbewoner gevraagd om in hun conflict te bemiddelen.

Ten Have ziet met lede ogen hoe het aardige en rustige historische straatje waar hij voor niet weinig geld een pand heeft gekocht steeds meer een toeristenstraatje wordt. Winkeltjes als die van Diederickx trekken dagjesmensen en het aanzien van de straat wordt een beetje braderie-achtig.
Hij merkt dat, als hij afwezig is, Diederickx zich niet aan de afspraak houdt om de spullen niet voor zijn deur neer te zetten. “Het lijkt wel Koninginnedag bij jou in de straat” zei een vriend hem die er toevallig langs was gelopen. Ten Have wil dat Diederickx zich aan de afspraak houdt. Hij heeft hem er op aangesproken maar nu blijkt Diederickx zich niet aan de afspraak gebonden te achten als hij niet thuis is. Dat ziet Ten Have toch anders. Op deze manier daalt zijn huis in waarde, maar wat meer telt is dat hij de verloedering van de straat (er verschijnen ook reclameborden) tegen wil gaan.

Casus mediatie: Voetbal

Beschrijving: leerling 1

Je bent Roy, een leerling uit groep 7. In de pauze voetbal je altijd met kinderen uit de bovenbouw. Je vindt het heerlijk om dat te doen, ook na schooltijd voetbal je veel. Verschillende kinderen van de bovenbouw hebben zelf een schoolcompetitie georganiseerd, waarbij vier teams tegen elkaar spelen. Je hebt niet meegedaan met de organisatie. Ieder team bestaat uit vijf spelers. Je wilt graag in het team met je beste vriend (Karim), maar hebt daarover ruzie met Jeffrey (een jongen uit groep 8, die de competitie heeft georganiseerd). Volgens Jeffrey mag je niet in het team bij hem en Karim. Je baalt hiervan en vindt eigenlijk dat Jeffrey wel heel vaak de baas speelt. Je voelt je buitengesloten. Toen Jeffrey je gisteren vertelde dat je maar een ander team moest zoeken, ben je kwaad weggelopen en hebt geroepen dat je het de juf ging vertellen. Jeffrey schold je vervolgens uit voor “watje”. Je weet niet waarom Jeffrey jou er niet bij wil hebben. Vandaag heb je Jeffrey genegeerd. Je bent naar de juf gegaan, die vroeg je of je het zelf met Jeffrey kon oplossen. Je hebt gezegd dat dat niet kon omdat Jeffrey toch altijd de baas speelt.

Casus mediatie: Voetbal

Beschrijving: leerling 2

Je bent Jeffrey, een leerling uit groep 8. In de pauze voetbal je altijd met kinderen uit de bovenbouw. Je vindt het heerlijk om dat te doen, ook na schooltijd voetbal je veel. Je hebt samen met een paar kinderen uit de bovenbouw een schoolcompetitie georganiseerd, waarbij vier teams tegen elkaar spelen. Ieder team bestaat uit vijf spelers. Je bent heel druk bezig geweest met de organisatie en hebt zin in de wedstrijden. Je bent bezig een team samen te stellen met goede spelers. Je hebt een paar kinderen gevraagd om bij jou in het team te komen, waaronder Karim, een hele goede voetballer. Een andere jongen uit de klas, Roy (de beste vriend van Karim) heeft ook aangegeven bij je in het team te willen. Je ziet dat niet zitten. Je vindt Roy geen goede voetballer, met hem erbij ben je bang dat je gaat verliezen. Toen je Roy gisteren vertelde dat hij maar een ander team moest zoeken, liep hij meteen kwaad weg en zei dat hij het de juf zou vertellen. Je riep Roy na dat hij dat vooral maar moest doen en dat je hem een “watje” vond. Je bent doorgegaan met voetballen, maar voelt je als organisator verantwoordelijk voor de competitie en baalt ervan dat Roy je niet meer aankijkt. Karim reageerde ook niet zo aardig tegen je, hij zei dat je wel normaal moest doen, anders had hij er geen zin in. Je wilt Karim te vriend houden, want hij is de beste voetballer van de school.

Casus mediatie: Voetbal

Beschrijving: mediator

Je bent leerkracht van groep 7. Vandaag is Roy boos bij je geweest, een kind uit je groep. Hij vertelde dat hij ruzie heeft met Jeffrey, dat hij niet mee mag doen met voetballen. Iedere pauze voetballen kinderen uit de bovenbouw. Ze vinden dat heerlijk om te doen. Een paar kinderen (waaronder Jeffrey) hebben een schoolcompetitie georganiseerd, waarbij vier teams tegen elkaar spelen. Ieder team bestaat uit vijf spelers. Roy zei dat hij van Jeffrey niet in het team mocht bij zijn beste vriend Karim. Je hebt Roy gevraagd of ze zelf de ruzie op konden lossen. Volgens Roy kon dat niet, omdat Jeffrey toch altijd de baas speelt. Vandaag heb je Roy en Jeffrey bij je geroepen om te bekijken of ze geholpen willen worden bij dit conflict. Indien mogelijk wil je hierbij gebruik maken van mediatie.

Casus mediatie: Roddel

Beschrijving: leerling 1

Suzanne en Michelle zijn twee hartsvriendinnen uit dezelfde klas. In hun omgang met anderen zijn de meisjes best lastig: ze roddelen en er zijn ook regelmatig situaties dat er gedoe is dat te maken heeft met buitensluiten van een ander kind.

Je bent **Suzanne**, een leerling uit groep 8. Michelle is altijd je allerbeste vriendin geweest. De laatste tijd merk je dat je wat minder enthousiast bent over jullie vriendschap. Je hebt gemerkt dat Michelle geheimen van jou doorvertelt aan andere meisjes uit de klas en over je roddelt. Daar baal je ontzettend van. Gisteren ben je ontzettend kwaad geworden op Michelle toen je een briefje vond van haar aan Ivy (een ander meisje in de klas), waarin stond dat je ouders relatieproblemen hebben. Je hebt haar uitgescholden voor alles wat mogelijk is. Vandaag wilde je eigenlijk thuis blijven, maar je moest van je moeder naar school toen je haar vertelde wat er gebeurd is. Je moeder heeft de juf opgebeld en die wil nu met jou en Michelle praten.

Casus mediatie: Roddel

Beschrijving: leerling 2

Suzanne en Michelle zijn twee hartsvriendinnen uit dezelfde klas. In hun omgang met anderen zijn de meisjes best lastig: ze roddelen en er zijn ook regelmatig situaties dat er gedoe is dat te maken heeft met buitensluiten van een ander kind.

Je bent **Michelle**, een leerling uit groep 8. Suzanne is altijd je beste vriendin geweest. De laatste tijd merk je dat Suzanne wat afstandelijker wordt. Gisteren heeft ze je uitgescholden, toen ze een briefje vond dat je aan Ivy (een ander meisje uit de klas) geschreven had. Daarin stond dat de vader en moeder van Suzanne het niet meer zo leuk met elkaar hebben en dat je dat lullig vindt voor Suzanne. Je werd dus heel kwaad toen je voor “verraadster” werd uitgemaakt en hebt flink teruggescholden, je hebt er van alles uitgeflapt en je hebt best spijt daarvan. Vanmorgen durfde je niet naar school, je bent bang dat Suzanne en de rest van de klas je niet meer willen zien.

Casus mediatie: Roddel

Beschrijving: mediator

Suzanne en Michelle zijn twee hartsvriendinnen uit dezelfde klas. In hun omgang met anderen zijn de meisjes best lastig: ze roddelen en er zijn ook regelmatig situaties dat er gedoe is dat te maken heeft met buitensluiten van een ander kind.

Je bent **leerkracht van groep 8**. Vandaag ben je opgebeld door de moeder van Suzanne, met het verzoek om met Suzanne en Michelle te praten omdat ze ruzie hebben. Je hebt Suzanne gevraagd of ze het alleen met Michelle kan oplossen, dat is niet het geval. Je gaat nu verkennen of de meisjes geholpen willen worden met hun conflict.

Overzicht blok 6 – We zijn allemaal anders (peuter - groep 8)

Doel blok:
Een open houding bij de leerlingen ten aanzien van verschillen tussen mensen. In groep 8 blikken de leerlingen terug op hun basisschooltijd en nemen op een goede manier afscheid van elkaar en van de school.

les	Peuters	Kleuters	groep 3	groep 4
33	Thema 1 Anders De kinderen ervaren dat verschillen er mogen zijn.	Ik kan goed… Leerlingen leren bewondering en respect te hebben voor elkaars vaardigheden en die van henzelf.	We gaan een boekje maken Aan de hand van een prentenboek bespreken we overeenkomsten en verschillen tussen de leerlingen. Leerlingen worden georiënteerd op de opdracht van de komende weken: het maken van een boekje in tweetallen.	Jouw familie Leerlingen worden georiënteerd op het thema ‘overeenkomsten en verschillen tussen families’. Ze oefenen het doen van een interview, en bereiden de interviews voor die ze thuis gaan doen.
34	Thema 2 Hetzelfde De kinderen ervaren overeenkomsten tussen elkaar	Het Familiemuseum De leerlingen doen ervaring op met het Familiemuseum door het voorbeeld van de leerkracht. De leerlingen leren het gezin van Selma kennen.	Werken aan het boekje Leerlingen maken in tweetallen een begin met het boekje. Kiezen van een thema, erover tekenen, vertellen aan elkaar en aan de groep.	Vragen bedenken Leerlingen kiezen een onderzoeksthema uit en bedenken vragen die ze aan hun familie gaan stellen.
35		We maken een Familiemuseum De leerlingen maken (samen met hun ouders) een Familiemuseum en praten daarover. De leerlingen leren de familie van Selma kennen.	Verder werken aan het boekje 1 Leerlingen werken verder aan het boekje. Ze kiezen een ander thema, en maken weer een tekening en vertellen over hun tekening.	Interviews afnemen Leerlingen verzamelen informatie door thuis een lid van hun familie met behulp van zelfbedachte vragen te interviewen. Ze maken daar aantekeningen van.
36	Thema 3 Lekker? Leuk? Kinderen merken dat ze soms hetzelfde en soms iets anders leuk of lekker vinden.	Het Familiemuseum presenteren De kinderen presenteren (samen met ouders) hun familiemuseum.	Verder werken aan het boekje 2 Leerlingen kiezen een ander thema. Ze maken weer een tekening of schrijven iets op over zichzelf naar aanleiding van het subthema. Ze vertellen elkaar over hun tekening.	Overeenkomsten en verschillen Als de leerlingen informatie uitgewisseld hebben gaan ze een op een werkblad inventariseren wat de overeenkomsten en de verschillen tussen hun families zijn.
37	Thema 4 Dit zijn wij Kinderen leren elkaar beter kennen.	Anders en hetzelfde De kinderen praten aan de hand van hun familiemuseum en een prentenboek over verschillen en overeenkomsten.	Kijk, ons boekje is af! Leerlingen maken samen hun boekje af. Ze vertellen de hele groep over hun boekje, en bekijken elkaars boekjes.	Presentaties Leerlingen houden korte presentaties over verschillen en overeenkomsten tussen de families.
38		De tentoonstelling Kinderen presenteren hun familiemuseum tijdens de grote tentoonstelling van het Familiemuseum.	Wat hebben we onthouden? De leerkracht stelt verschillende vragen om na te gaan wat de leerlingen hebben onthouden, en om reflectie te stimuleren.	Wat weten we er nu van? De leerlingen worden getoetst op de kennis die ze opgedaan hebben in hun onderzoek en bij de presentaties van anderen.

les	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8
33	We zijn allemaal anders Leerlingen worden georiënteerd op het thema. Ze denken na over verschillen en overeenkomsten tussen mensen, en kiezen personen uit om later te gaan interviewen.	We zijn allemaal anders De leerlingen leren dat er verschillen tussen mensen en gezinnen zijn, maar ook overeenkomsten. En reflecteren over de vraag of zij liever hetzelfde of liever anders dan anderen zijn.	Geloof het of niet De leerlingen onderzoeken verschillen in waarden aan de hand van foto's en bedenken wat dat met levensbeschou-wing te maken kan hebben. Ze denken na over uitingen van levensbeschou-wingen bij hen thuis.	Afscheid nemen De leerlingen reflecteren op hun 'vreedzame' kwaliteiten en praten over afscheid nemen.
34	Vragen bedenken Leerlingen leren het verschil tussen open vragen en gesloten vragen, en oefenen daarmee. En ze bedenken vragen die ze gaan stellen, en maken afspraken over taakverdeling.	Wat willen we weten? De leerlingen vormen koppels. Ze bedenken wat ze van elkaar willen weten en aan elkaar gaan vragen.	Wat willen we weten? De leerlingen gaan op zoek naar feiten en naar persoonlijke beleving rondom levensbeschouwingen. Ze kiezen een onderwerp en bedenken vragen waar ze een antwoord op gaan zoeken.	Terugblik op mijn basisschool Leerlingen maken een begin met terugblikken op hun basisschooltijd.
35	Interviews afnemen De leerlingen nemen de interviews af en werken deze uit.	Interviews afnemen Leerlingen halen het verschil tussen open en gesloten vragen op. Ze leren dat je bij korte antwoorden kunt door-vragen. Ze interviewen elkaar.	Onderzoek doen Deze les is een zelfstandige werkles. De leerlingen gaan op zoek naar antwoorden op hun vragen.	Terugblik op mijn basisschool – deel 2 Leerlingen gaan verder met terugblikken op hun basisschooltijd.
36	Een werkstuk maken Leerlingen werken de interviews uit, en maken een groepswerkstuk over twee verschillende personen naar aanleiding van hun onderzoekje.	Biografie maken De leerlingen bewerken de ruwe antwoorden van het interview tot een biografische beschrijving, die eindigt met het formuleren van verschillen en overeenkomsten.	Werkstuk maken De leerlingen maken op basis van de antwoorden die ze vorige les gevonden hebben samen een groepswerkstuk.	Een herinneringsboek Leerlingen maken een herinneringsboek van de eigen groep.
37	Presentaties houden Leerlingen presenteren hun onderzoek en benoemen overeenkomsten en verschillen.	Verschillende verschillen De leerlingen leren dat verschillen individueel, maar ook cultureel, religieus of milieubepaald kunnen zijn.	Presentaties De leerlingen houden in groepen of tweetallen spreekbeurten, presentaties, discussies over hun werkstuk. (Of een nabespreking van een bezoek of een gastspreker.	Een aardige brief De leerlingen schrijven voor al hun klasgenoten een 'aardige brief'.
38	Oordeel en vooroordeel Leren en oefenen in het onderscheid tussen oordeel en vooroordeel. En ze worden getoetst op de kennis die ze opgedaan hebben over verschillen en overeenkomsten.	Presentaties en toets Leerlingen reflecteren op het doel van dit blok. Ze geven presentaties over hun biografie en luisteren naar elkaars presentatie. Ze maken een toets die over feiten en doelen van dit blok gaat.	Presentaties en toets De leerlingen houden in groepen of tweetallen spreekbeurten over hun werkstuk. Na de presentaties maken de leerlingen een toets.	Een cadeau voor de school De leerlingen denken na over hoe ze hun kwaliteiten gaan inzetten op de school voor voortgezet onderwijs. En ze maken een cadeau voor de hele school.

Werkopdracht Diversiteit 1

- *Maak viertallen.*
- *Om de beurt 4 minuten per persoon.*
- *Anderen luisteren actief. Luister naar de ander*
- *Stel de ander vragen*
- *Kom pas met je eigen ervaringen als je aan de beurt bent*

Vragen:

1. waar zijn je ouders/grootouders geboren? voel je je verbonden met je achtergrond?
2. wat is er mooi/moeilijk aan die verbondenheid?
3. wat wil je dat niemand ooit zegt over jouw achtergrond?

Denk/schrijftijd:

Denk even na over wat je gaat zeggen.
Schrijf een enkel woord op.

Werkopdracht Diversiteit 2

Vraag:

Wat zijn je eigen ervaringen als *slachtoffer* met :

- Stereotypering
- Vooroordelen
- Discriminatie

Wat zijn je ervaringen als *dader* met:

- Stereotypering
- Vooroordelen
- Discriminatie

Denk/schrijftijd:

Denk even na over wat je gaat zeggen.

Schrijf een enkel woord op.

als slachtoffer

als dader

Bespreek in tweetallen:

- Luister naar de ander
- Stel de ander vragen
- Kom pas met je eigen ervaringen als je aan de beurt bent

Tram

Er swingt een vrolijke, jonge Surinamer de tram in met een lichaam van elastiek en een stralende lach.
“Goedemiddag, mensen!”, roept hij naar de bestuurder en de overige passagiers terwijl hij zijn strippenkaart met een grote zwaai voor de bestuurder neerlegt. Deze kijkt amper op en gromt iets dat waarschijnlijk als een tegengroet moet worden opgevat.
“Waar mot je heen?”, vraagt hij daarna in sloom Amsterdams, terwijl hij zijn stempelapparaat vermoeid uit de houder pakt. De Surinamer laat zich niet kennen: “Naar huis, jongen!” Hij lacht met zijn hele lijf. Zonder een krimp te geven antwoordt de bestuurder: “Dat is dan twintigduizend strippen.”

Henk Leegte (In: NRC, 10-10-02)

Kaartjes Hintsionary

Mediatie	**Binnenkomer**	**Klassenbezoek**
Win-win-oplossing	**Rode pet**	**Blauwe pet**
Evaluatie	**Map**	**Verantwoorde-lijkheid**
Afsluiter	**Opsteker**	**Afbreker**

Octoweb	**Conflict**	**Stuurgroep**
Communicatie	**Luisterhouding**	**Gevoelens**
Gele pet	**Samenwerken**	**Ouderbetrok-kenheid**
Pictogrammen	**Handpoppen**	**Conflicten-thermometer**
Knelpunten	**Gemeenschap**	**Vraag- en opstekerkring**

Parafraseren	**Samenvatten**	**Gezichtspunt**
Afkoelen	**Stappenplan**	**Ik-boodschap**
Prikbord	**Kringopstelling**	**Rollenspel**
Woordweb	**Interview**	**Flappen**
Team-bijeenkomst	**Agenda**	**Leerkracht-vaardigheden**

Modelgedrag	**Schoolklimaat**	**Training**
Ouderavond	**Lessen**	**Democratie**
Veiligheid	**Wereldbol**	